

tylko dla specjalistów w tym zakresie, prawników, kanonistów, ale także dla socjologów, kulturoznawców oraz po prostu ludzi ciekawych świata.

Adam Bartczak
Uniwersytet Łódzki

ks. Robert Kantor, „*Rota Hiszpańska*”. *Struktura i działalność Trybunału Roty Nuncjatury Apostolskiej w Hiszpanii (studium historyczno-prawne)*, Wydawnictwo Biblos, Tarnów 2013, ss. 355.

Polska literatura naukowa poświęcona historii prawa kanonicznego prezentuje się stosunkowo skromnie. Można spotkać wiele opracowań, których autorzy na kanwie swoich rozważań odwołują się do zagadnień historyczno-prawnych, jednak uwagi te mają zazwyczaj charakter przyczynkarski. Znacznie rzadziej do rąk czytelników zainteresowanych dziejami prawa kanonicznego trafiają prace naukowe, które w całości poświęcone zostały temu właśnie zagadnieniu. Należy zatem z dużym zadowoleniem przyjąć fakt wydania pracy autorstwa ks. Roberta Kantora, zatytułowanej „*Rota Hiszpańska*”. *Struktura i działalność Trybunału Roty Nuncjatury Apostolskiej w Hiszpanii (studium historyczno-prawne)*.

Kanonista zapoznaje czytelnika z problematyką właściwie nieznaną poza granicami Hiszpanii. Zarówno historia Roty, jak i uwarunkowania prawne jej działalności nie budziły dotąd większego zainteresowania kanonistów światowych. Dotychczasowa literatura poświęcona madryckiej Rocie ograniczała się do prac publikowanych w językach hiszpańskim oraz łacińskim. Tym bardziej podkreślić trzeba trafność wyboru badanej problematyki.

Monografia złożona jest ze wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia oraz czterech aneksów. W rozdziale pierwszym Autor przedstawił rozwój uprawnień Roty Rzymskiej. Związane było to z po-traktowaniem trybunału Stolicy Apostolskiej jako wzorca do kształtowania się Roty Hiszpańskiej. Rozdział ten jest bardzo cennym, jednym z nielicznych w polskiej literaturze kanonistycznej, opracowaniem dziejów Roty Rzymskiej. Można zastanowić się wprawdzie, czy celowe było rozpoczęcie rozdziału od szczegółowego zaprezentowania rozwoju procesu kanonicznego – w tym omówienie procesu w przedchrześcijańskich porządkach prawnych, tj. prawach szczepowych, prawie ateńskim oraz prawie rzymskim. Warto zwrócić także uwagę, że fragmenty dotyczące procesu w odniesieniu do prawa szczepowego nie są jasno określone czasowo. Czytelnik ma trudności ze stwierdzeniem, o jakim dokładnie okresie historycznym Autor pisze. Raz wydaje się, że chodzi o czasy prehistoryczne, kiedy indziej okazuje się, że Autor podejmuje wątki związane z prawami germańskimi. Nieuzasadniony wydaje się wreszcie krótki akapit poświęcony prawu ateńskiemu, a pominięcie, jak się wydaje, ważniejszego dla historii procesu kanonicznego, prawa żydowskiego. Mimo tych usterek można stwierdzić, że rozdział pierwszy recenzowanej monografii mógłby zostać opublikowany jako samodzielne opracowanie w czasopiśmie naukowym, gdy weźmie się pod uwagę szczegółowość niektórych podjętych przez Autora wątków, które niewiele wnoszą do tematu całej pracy.

Dalsze cztery rozdziały poświęcone zostały kolejnym stadiom rozwoju Roty Hiszpańskiej: począwszy od Trybunału Nuncjusza Apostolskiego w Hiszpanii (rozdział drugi), przez działającą w latach 1771–1932 Rotę Klementyńską (rozdział trzeci) oraz działającą w latach 1947–1999 Rotę Piusa XII (rozdział czwarty), a kończąc na współczesnej Rocie Jana Pawła II (rozdział piąty). W rozdziałach przedstawione zostały losy trybunału oraz zmiany zachodzące w jego strukturze, relacje względem Stolicy Apostolskiej i władz hiszpańskich oraz sposoby procedowania. Wszystkie rozdziały oparte zostały na rzetelnej analizie źródeł powszechnego i partykularnego prawa kościelnego, jak również dokumentów świeckich.

Praca zwieńczona zakończeniem, w którym Autor zebrał wcześniejsze fragmentaryczne wnioski przedstawione w podsumowaniach poszczególnych rozdziałów. Do tekstu dołączone zostały cztery

aneksy. W pierwszych trzech Autor przedstawił papieskie dokumenty fundacyjne, mocą których Biskupi Rzymu ustanawiali kolejne „wcielenia” Roty Hiszpańskiej: *Breve erectionibus Rotae Hispanicae* Klemensa XIV z 26 marca 1771 r., m.p. *Apostolico hispaniarum Nuntio* Piusa XII z 7 kwietnia 1947 r. oraz m.p. *Nuntiaturae Apostolicae in Hispania* Jana Pawła II z 11 września 1999 r. Papieskie akty zostały zamieszczone w języku łacińskim oraz hiszpańskim. Pewnym ułatwieniem dla czytelnika mogłoby być z pewnością ich przetłumaczenie na język polski. Ostatni aneks zawiera dane statystyczne dotyczące tytułów nieważności małżeństwa w procesach zakończonych w latach 2001–2009 oraz ewolucji liczby spraw sądowych w latach 2001–2008.

Istotne zastrzeżenia dotyczące książki ks. Roberta Kantora należy podnieść w odniesieniu do jej strony formalnej. Trudno ocenić, czy jest to wynik braku starannej korekty dokonanej przez Autora, czy może następstwo błędów edytorskich po stronie wydawnictwa. Są to przede wszystkim tzw. „literówki”, które w niektórych miejscach książki pojawiają się nawet kilkakrotnie na jednej stronie, a także usterki w składzie tekstu – podział słów niezgodny z zasadami pisowni języka polskiego, np. *na-jodleglejsze* (s. 36) czy *Nuncjus-zem* (s. 137). W tekście napotkać można również oczywiste omyłki, jak np. wskazanie, iż traktaty laterańskie podpisane zostały w 1919 nie zaś w 1929 r. (s. 71). Uwagę zwraca także brak konsekwencji Autora w odniesieniu do pisowni terminów pojawiających się często w tekście (np. „biskup Rzymu” czy „Biskup Rzymu”).

Wprawdzie kwestia doboru wykorzystywanej literatury pozostaje w kompetencji autora każdej publikacji, warto jednak zwrócić uwagę, że w recenzowanej monografii odwoływano się czasami do starszych publikacji, pomijając jednocześnie nowe, jak się wydaje, łatwiej dostępne. Autor, opracowując podrozdział *Geneza procesu kanonicznego* (s. 30–53), często przywoływał ustalenia poczynione przez znanego polskiego historyka państwa i prawa Karola Koranyiego w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku. Innym dostrzegalnym przeoczeniem jest brak znanych prac, które traktują o Kościele w Hiszpanii wizygockiej (podrozdział *Sądownictwo w Hiszpanii wizygockiej*, s. 84–86). Na polskim rynku wydawniczym już od pewnego czasu znajduje się dobre studium brytyjskiego mediewisty Rogera Collinsa¹, czy szerokie opracowanie problematyki państw barbarzyńskich autorstwa Karola Modzelewskiego². Podobną uwagę uczynić można na temat podrozdziału *Zniesienie Roty Nuncjatury w czasie Drugiej Republiki i próby jej restauracji* (s. 154–166), gdzie Autor milczeniem pomija niedawno opublikowaną pracę ks. Piotra Ryguły³.

Na zakończenie warto podnieść jeszcze jedną kwestię. W konkluzjach do rozdziału piątego (s. 285–286), ks. R. Kantor przywołał interesujące uwagi *de lege ferenda* sformułowane przez M. Calvo Tojo, dotyczące zmian w strukturze sądownictwa kościelnego⁴. Autor przedstawił propozycję hiszpańskiego kanonisty, nie ustosunkowując się jednak do niej i nie przedstawiając własnego poglądu w zasygnalizowanej sprawie. Mogłoby to być wyjątkowo interesujące szczególnie teraz, gdy Ojciec Święty Franciszek powołał Komisję do spraw Rewizji Procesu Kanonicznego w Sprawach Mażeńskich⁵.

Mimo powyższych uwag, które, jak zawsze, mogą być przedmiotem dalszej dyskusji, trzeba jednoznacznie stwierdzić, że książka ks. Roberta Kantora jest wartościowym i nowatorskim opracowaniem, które z pewnością zainteresuje zarówno kanonistów oraz historyków prawa, jak i osoby, które interesują się problematyką dziejów Kościoła katolickiego.

Lukasz Jan Korporowicz
Uniwersytet Łódzki

¹ R. Collins, *Hiszpania w czasach Wizygotów 409–711*, tłum. J. Lang, Warszawa 2007.

² K. Modzelewski, *Barbarzyńska Europa*, Warszawa 2004.

³ P. Ryguła, *Wolność religijna w Hiszpanii na tle przemian społeczno-politycznych w latach 1931–1992*, Katowice 2009.

⁴ M. Calvo Tojo, *El tribunal de la Rota Española como modelo para la organización judicial en la iglesia universal*, *Revista de Derecho de la Pontificia Universidad Católica de Valparaíso* 24/2003, 219–252.

⁵ *Comunicatio della Sala Stampa della Santa Sede*, 20.09.14 [B0651], <http://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2014/09/20/0651/01463.html> (dostęp 20 października 2014).